

nieuwe boeken, verslagen e.d.

Vogels van de Grote Rivieren

Nu moeten wij niet denken dat deze avifauna alleen maar de gebieden direct langs onze grote rivieren behandelt. Beter gezegd het behandelt het rivierengebied van Midden-Nederland en de IJsselstreek, waarbij het Rijk van Nijmegen en Montferland is getrokken met z'n typische bos- en heidevogels. Maar het rivierengebied ten westen van Leerdam (dus ook de Biesbosch) en het Maasgebied ten zuiden van de Kop van Limburg valt buiten het onderzochte gebied. Van de negen inleidende hoofdstukken zijn er enkele bijzonder interessant en kundig samengesteld, zoals over het landschap van het rivierengebied, vogelgemeenschappen van het landelijke gebied, vogelvangst in de hooilanden, het rivierengebied in het winterhalfjaar, tellingen op meeuwslaapplaatsen en vogeltrek in het rivierengebied. Er worden 13 landschapstypen onderscheiden in drie hoofdtypen.

Het artikel van J.J. Smit over de vogelvangst wordt verdeeld in de vangst van ganzen, Kwartels, Watersnippen, Kieviten en duik-eenden. Aannemelijk is dat, bijvoorbeeld in de omgeving van Nijmegen, ook thans nog steeds (weliswaar clandestien) de kwartelvangst wordt uitgeoefend.

Aan hoofdstuk 10, dat het grootste deel van het boek (pag. 80-318) beslaat, wordt de avifaunalijs gewijd dat een overzicht geeft van alle in het gebied waargenomen vogelsoorten. Van elke soort worden status, verspreiding, 'habitat', aantallen en bijzonderheden in het kort vermeld. Bij minder algemene soorten wordt ook het voorkomen behandeld en af en toe worden ook streeknamen van de soort vermeld. Jammer dat daarbij soms niet de streek wordt aangegeven waar de naam wordt (of werd) gebruikt. Niet alle gepubliceerde waarnemingen zijn geaccepteerd door de Commissie voor de Nederlandse Avifauna en helaas is dit er niet nadrukkelijk bij vermeld. De zogenaamde 'kanoieke' verdeling kan voor sommige soorten een toch wat vertekenend beeld geven, zoals bij de Kemphaan en de Geelgors. De laatste wordt een talrijke broedvogel genoemd. Ten opzichte van overig Nederland wordt soms wel eens té weinig vergelijking getrokken waardoor de waarde van het rivierengebied bij bepaalde soorten niet altijd optimaal tot uiting komt. De Oeverloper is bijvoorbeeld juist meestal broedend bij de rivieren aangetroffen.

De Waterspreeuw moet toch bij Arnhem een min of meer regelmatige verschijning zijn? Dat de Britse Kleine Mantelmeeuw en de Scandinavische Kleine Mantelmeeuw een regelmatige wintergast in het gebied zouden zijn is voor mij een geheel nieuw gezichtspunt. Bij het Bladkoninkje kan een vangst van 5 september 1951 te Leerdam ('Ardea'

39, nr. 4, pp. 372-373) toegevoegd worden, terwijl de soort aldaar gekend werd als Grauwstuitboszanger! Of broedgevallen van de Draaihals bij Ede en die van de Rode Patrijs tussen Wekerom en Ede nog tot het gebied gerekend moeten worden weet ik niet. Frappant is het dat alle belangrijke pleisterplaatsen langs de rivieren van de Rietgans zich in streken bevinden waar nog geen ruilverkavelingen zijn uitgevoerd. Het rooien van heggen en houtwallen blijft ook hier veel kwaad te hebben gedaan, want keer op keer komen wij dat weer tegen in de tekst. Dat niet alleen de Kokmeeuw, maar bijvoorbeeld ook de Kuifaalscholver, als riviervolgend wordt aangeduid zou in dit werk goed passen. Van sommige soorten zijn de resultaten van het ringonderzoek breed uitgemeten, maar van een groot aantal ook weer niet. De lengte van de tekst wijkt soms per soort sterk af. De beschrijving van de schaarse Kerkuil is bijvoorbeeld bijna twee maal zo lang als die van de uiterst talrijke Merel.

Het is jammer dat van de Bonte Vliegenvanger niet de verhouding is weergegeven tussen het aantal broedgevallen in kunstmatige en natuurlijke hollen, omdat deze soort elders uitsluitend in nestkasten broedend wordt aangetroffen. Het gemeenschappelijk slapen van Witte Kwikstaarten in kassen wordt niet vermeld, terwijl dit wel in het rivierengebied is vastgesteld.

De lay-out van het boek is overzichtelijk en geeft zelfs ruimte voor eigen aantekeningen en aanvullingen. Waar wel zuinig mee omgesprongen is, is met de literatuur-opgaven. Verwijzingen zijn heel verschillend vermeld. Soms wordt naar de schrijvers en soms naar een tijdschrift verwezen. Tal van aangehaalde literatuur vinden wij niet meer terug in de literatuurlijst (Ten Kate 1935; Peitsmeier 1969; Van Heyst 1927; Besemer 1921; Koller 1888; Leys 1964 & 1967; Vleugel 1941).

Soms wordt alleen maar verwezen naar RIN of SBB, een andere maal naar 'In Weer en Wind': 1942 en 'In Weer en Wind': 1944. Eenheid in de vermeldingen is er weinig.

Bij veel soorten zijn kaartjes met het aantal broedparen en een pentekeningetje, getekend door Ad Hazebroek, toegevoegd.

Een bijzonder interessante avifauna, waarbij vooral het enorme werk van L.M.J. van den Bergh veel lof verdient.

L.M.J. van den Bergh, W.G. Gerritse, W.H.A. Hekking, P.G.M.J. Keij & F. Kuyk: Vogels van de Grote Rivieren. Verslag van een onderzoek naar voorkomen, aantallen, verspreidingen en biotoop van vogels in het Rivierengebied. 328 pag., zwart-wit foto's, verspreidingskaartjes en pentekeningen van Ed Hazebroek. Spectrum Natuurgids (1979). Samengesteld door de Stichting Vogelwerkgroep Grote Rivieren. Uitg. Het Spectrum, Utrecht-Antwerpen. Prijs f 39,50.

Unieke heruitgave platen van vogels van Nijl en Syrië

Er doet zich een unieke gelegenheid voor om 14 platen uit het in 1809 verschenen boek 'Les Oiseaux du Nil et la Syrie' aan te schaffen. Het bijzondere hiervan is niet alleen dat dit boekwerk tot stand kwam tijdens een expeditie van Napoleon in 1790, waarvan de expeditieleider Edmé François Jomard was.

Het wordt nog interessanter als wij weten dat deze 14 losse platen met de hand herdrukt zijn en zelfs óók met de hand zijn ingekleurd. Voor zover ons bekend werd in ons land nimmer een dergelijke ornithologische oude uitgave op deze bijzondere wijze heruitgegeven. Omdat handwerk steeds duurder betaald moet worden zou hier tevens een beleggingsaspect in kunnen schuilen. Bovendien zijn de grootformaat platen (57 x 76 cm) afzonderlijk uitermate goed geschikt om in te lijsten. De afbeeldingen zijn van de tekenaars Barrabaud, Bouquet en Redouté en beelden onder meer reigerachtigen, stootvogels, steltvogels en zangvogels uit. Op de afbeelding van de advertentie in dit nummer worden de Zwarte Wouw en de Oehoe afgebeeld. De platen zijn afgedrukt op speciaal ontwikkeld 250 grams papier van Moulin du Gué. Deze zijn opgeborgen in een speciaal daarvoor vervaardigde map. Hierbij behoort een, eveneens in een cassette opgeborgen, bij de platen behorende Franse tekst van 62 pagina's van de ornithologen Andouin en Savigny.

Van de gehele heruitgave van 250 cassettes zijn reeds 200 stuks verkocht aan het buitenland. Er blijven slechts 50 cassettes over voor Nederlandse en Belgische geïnteresseerden, waarvan slechts de eerste vijftig lezers van 'Het Vogeljaar' zullen kunnen profiteren!

Levensgemeenschappen

Het Rijksinstituut voor Natuurbeheer wil de beschikbare kennis en ervaring inzake het beheer van natuurterreinen op schrift stellen in een serie 'Natuurbeheer in Nederland'. Het eerste deel 'Levensgemeenschappen' behandelt het beheer van de verschillende levensgemeenschappen die in Nederland voorkomen. Er wordt een overzicht gegeven van hun kenmerken, geschiedenis, bedreigingen en beheersmogelijkheden. Daarbij komen in de eerste plaats botanische aspecten aan de orde en worden ook enkele karakteristieke diersoorten besproken. De beheerder zal hierin de basisinformatie aantreffen voor het beheer en daardoor beter in staat zijn de vragen te onderkennen die zich bij een beheersobject kunnen voordoen. Zo kan er een doelmatige uitwisseling van gedachten tot stand komen tussen enerzijds de praktijk en anderzijds het onderzoek. Als vervolg op dit eerste deel zijn nog twee delen in bewerking, namelijk over het be-

heer van dieren en over de theoretische grondslagen van het natuurbeheer. Te zijner tijd zal op een aantal onderwerpen dieper worden ingegaan dan in het kader van de eerste drie delen mogelijk is. Dit betreft onder meer natuurtechnisch bosbeheer, heidebeheer en natuurbouw.

Onder natuurbeheer wordt hier verstaan het handhaven van bestaansvoorwaarden voor planten- en diersoorten en daaruit samengestelde levensgemeenschappen. Natuurreservaten zijn gebieden waar het belang van flora en fauna vooropstaat. De beheersmaatregelen die men daar thans hanteert, zijn gebaseerd op de wijze waarop deze terreinen in het verleden werden gebruikt. Achter ieder hoofdstuk van de besproken levensgemeenschappen is enige literatuur vermeld. De hoofdstukken zijn door verschillende medewerkers van het RIN geschreven en vervolgens voorzien van commentaar door deskundigen binnen en buiten dit instituut. Bij het verjagen van Kokmeeuwen (Kapmeeuwen) op vennen wordt niet vermeld dat volkomen rust in de kolonie de vogels minder doet verspreiden over het hele terrein. Het rapen van eieren zou dan ook nadelig werken. Voor de beste maaitijd van heide wordt de periode tussen 1 november en 15 maart aangegeven, hetgeen voor sommige vogelsoorten in het voorjaar (Wulp, Veldleeuwrik) toch wat aan de late kant is, terwijl voor afbranden van heide maar korte perioden per jaar geschikt zijn. Het is een boek waar alle 'groene' groepen hun voordeel mee kunnen doen.

Rijksinstituut voor Natuurbeheer: Levensgemeenschappen. Serie 'Natuurbeheer in Nederland'. 392 pag., tabellen, figuren en zwart-wit foto's (1979). Uitg. Centrum voor Landbouwpublicaties en Landbouwdocumentatie. Wageningen. Prijs f 45,-.

Actieboek Natuur en Milieu

In actie voor het milieu: een wegwijzer waarin deel I de probleemvelden, vervoer, wonen, recreatie, landbouw, natuur en landschap, energie en grondstoffen, defensie, dijkverzwaringen en landaanwinning, actie, publiciteit en educatie, contacten met buitenland en in deel II algemeen, wetgeving ruimtelijke ordening, wetgeving milieuhygiëne, wetgeving landelijk gebied, wetgeving verkeer en vervoer, waterstaatswetgeving en internationale wetgeving worden behandeld. Als bijlage 1: literatuurverwijzingen, aanbevolen literatuur en bijlage 2: adressen. Jammer dat het werk van onze stichting niet in dit actieboek is terug te vinden. Veel, vaak onontbeerlijke informatie in een kort bestek voor iedereen die tot actie wil overgaan...

Vic Langenhoff: Actieboek Natuur en Milieu. 171 pag., geïll., reeks Natuur en Milieu no. 13 (1979). Te bestellen door storting van f 10.50 op giro 9933 t.n.v. 'Natuurmonumenten', 's-Graveland met vermelding 'Actieboek Natuur en Milieu'.